

OBRAZ MUZUŁMANÓW, MUZUŁMANEK I ISLAMU W POLSKICH MEDIACH

Raport podsumowujący
analizy przekazów medialnych

za luty 2023

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OBRAZ MUŻULMANÓW, MUŻULMANEK I ISLAMU W POLSKICH MEDIACH

Raport podsumowujący analizy przekazów medialnych
za luty 2023

AUTOR: **Anita Kwiatkowska**

REDAKCJA: **Filip A. Gołębiowski**

WSPÓŁPRACA: **Adriana Szaposznikow, Anna Klocek, Adrianna Lasinkiewicz, Agnieszka Ptasik, Piotr Rączkowiak, Karolina Sieradzan**

OPRACOWANIE GRAFICZNE I ŁAMANIE KOMPUTEROWE: **Ewa Górka**

AUTOR ZDJĘCIA NA OKŁADCE: **asap jpeg z Pexels**

© **Filip Gołębiowski, Anita Kwiatkowska, 2023**

© **Instytut Dyskursu i Dialogu, 2023**

ISBN 978-83-67941-08-2

Publikacja wydana jedynie w wersji cyfrowej do pobrania w PDF

Publikacja udostępniona jest na licencji

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0 (CC BY-NC-ND)

Raport powstał w ramach projektu **“Let’s Empower, Participate and Teach each other to Hype Empathy: Challenging discourse about Islam and Muslims in Poland”**, realizowanego w ramach Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV).

Projekt finansowany przez Unię Europejską. Wyrażone poglądy i opinie należą wyłącznie do autora(ów) i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Komisji Europejskiej. Ani Unia Europejska, ani Komisja nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Praca naukowa opublikowana w ramach projektu międzynarodowego współfinansowanego ze środków programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pn. „PMW” w latach 2022-2023; umowa nr 5245/GRANT KE/2022/2

**Dofinansowane przez
Unię Europejską**

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie.....	4
Informacje o zbadanych materiałach	5
Tematyka badanych materiałów.....	7
Islam jako temat materiału medialnego.....	7
Forma występowania islamu jako tematu materiału medialnego.....	8
Inny główny temat analizowanego materiału.....	11
Islam w negatywnych przedstawieniach graficznych.....	13
Islam w negatywnych słownych określeniach.....	14
Negatywne nastawianie odbiorcy względem islamu.....	17
Zmiana nastawienia odbiorcy.....	21
Dobre praktyki.....	24
Spis tabel i wykresów.....	26

WPROWADZENIE

Celem prowadzonego monitoringu mediów było zbadanie dyskursu medialnego na temat islamu, muzułmanów i muzułmanek w Polsce wraz z wychwyceniem przejawów islamofobii.

Do selekcji materiału badawczego zastosowano celowy dobór próby: materiały pochodziły z polskich portali informacyjnych, dotyczyły ww. tematyki, a opublikowano je między 1 a 28 lutego 2023 roku. Badanie prowadzone było metodą analizy zawartości, narracji oraz analizą dyskursu.

Opisywane kategorie badawcze związane były przede wszystkim z:

- opisem podstawowych parametrów tekstu (m.in. data, miejsce publikacji artykułu),
- ogólną tematyką tekstu (wyodrębnienie tematyki głównej i tematów pobocznych),
- opisem graficznych elementów materiału obraźliwych, krzywdzących lub upraszczających przedstawienie islamu, muzułmanów, muzułmanek, osób pochodzenia arabskiego,
- opisem słownych elementów materiału obraźliwych, krzywdzących lub upraszczających przedstawienie islamu, muzułmanów, muzułmanek, osób pochodzenia arabskiego,
- opisem słownych elementów materiału, które mogą negatywnie nastawiać odbiorcę względem badanej grupy,
- opisem dobrych praktyk względem przedstawienia islamu, muzułmanów, muzułmanek, osób pochodzenia arabskiego.

INFORMACJE O ZBADANYCH MATERIAŁACH

Badanie obrazu muzułmanek, muzułmanów i islamu w polskich mediach w lutym 2023 roku oparto o 35 materiałów pochodzących z portali internetowych. Zasięg badania objął 15 różnorodnych polskich portali informacyjnych.

Najwięcej analizowanych materiałów pochodziło z wp.pl – 9 materiałów (ze stron: turystyka.wp.pl, finanse.wp.pl, wiadomosci.wp.pl, teleshow.wp.pl, tech.wp.pl), które stanowiło 26 proc. wszystkich. Ponadto, w bazie badania znalazło się również 7 materiałów z onet.pl (ze stron: onet.pl, wiadomosci.onet.pl, przegladSPORTOWY.onet.pl, podroze.onet.pl), 4 materiały z interia.pl, 3 – z o2.pl, 2 – z gazeta.pl. Po jednym materiale przeanalizowano w tym miesiącu z portali: dorzeczy.pl, fakt.pl, fronda.pl, gazetaprawna.pl, pap.pl, pch24.pl, polishexpress.co.uk, salon24.pl, spidersweb.pl, trybuna.info.

Tabela 1. Spis zbadanych materiałów w lutym 2023

Tytuł medialny	Data publikacji	Link do analizowanego materiału
onet.pl	01.02.2023	https://podroze.onet.pl/ciekawe/polka-byla-arabska-stewardesa-mile-high-club-fragment-ksiazki/4khgckz
interia.pl	02.02.2023	https://film.interia.pl/wiadomosci/news-angelina-jolie-wspiera-ofiary-atakow-islamskich-terrorystow-,nld,6573050
interia.pl	02.02.2023	https://film.interia.pl/wiadomosci/news-iranski-rezyser-jafar-panahi-rozpoznal-w-areszcie-strajk-glo,nld,6573055
onet.pl	02.02.2023	https://wiadomosci.onet.pl/opinie/jacek-dabala-jak-uratowac-religie-i-wiare-esej/qlk5sp4?utm_source=wiadomosci.onet.pl_viasg_wiadomosci&utm_medium=referral&utm_campaign=leo_automatic&srcc=undefined&utm_v=2
onet.pl	02.02.2023	https://podroze.onet.pl/polka-z-poznania-przeszla-na-islam-jakie-sa-reakcje-na-hidzab/7scqd2e?utm_source=facebook_extra&utm_medium=social&utm_campaign=Facebook_vertical&utm_term=autor_1
pap.pl	02.02.2023	https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1530223%2Corganizacja-stop-islamizacji-norwegii-chciala-spalic-koran-przed-ambasada
trybuna.info	02.02.2023	https://trybuna.info/swiat/spalenie-koranu-w-szwecji-zlecil-czlowiek-putina/
wp.pl	02.02.2023	https://turystyka.wp.pl/s/polka-na-pustyni/jak-zachowac-sie-w-meczecie-polka-zdradza-szczegoly-6862097360058944a
wp.pl	04.02.2023	https://turystyka.wp.pl/gigantyczna-ksiega-w-dubaju-oto-matka-wszystkich-bibliotek-6851908346416064a
o2.pl	06.02.2023	https://www.o2.pl/sport/iranski-hulk-zawalczy-w-fame-mma-jest-komentarz-wlodarza-6863563017714240a

INFORMACJE O ZEBRANYCH MATERIAŁACH

Tytuł medialny	Data publikacji	Link do analizowanego materiału
fakt.pl	07.02.2023	https://www.fakt.pl/wydarzenia/polska/lodz/trzesienie-ziemi-w-turcji-strazak-plotica-bral-udzial-w-trzech-misjach-ratunkowych/5rqn5lt?utm_source=pfakt&utm_medium=social&utm_campaign=fanpage
salon24.pl	08.02.2023	https://www.salon24.pl/u/glos-pokolenia-90/1282165,imigranci-islamizuja-polki-falakonwersji-na-allaha
wp.pl	08.02.2023	https://finanse.wp.pl/gdzie-sa-nasze-podatki-ocalaly-z-trzesienia-ziemi-uderza-w-tureckie-wladze-6864267343120992a
dorzeczy.pl	12.02.2023	https://dorzeczy.pl/opinie/403885/chmielewski-dni-relatywizmu.html?fbclid=IwAR031TioA6z9PRZRGFAduPopRYTCFnAd2IlzmPv8rWo_1JoT89lOqJGfTk
interia.pl	13.02.2023	https://wydarzenia.interia.pl/zagranica/news-szukali-schronienia-na-wyspach-majazarzuty-w-zwiazku-ze-zgw,nld,6594811
onet.pl	13.02.2023	https://przegladSPORTOWY.onet.pl/tenis-stolowy/polka-podbija-swiat-w-dubaju-pelni-jedna-z-najwazniejszych-rol/sc0jrrg
gazeta.pl	15.02.2023	https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114881,29465410,rewolucja-ktorej-mialo-nie-byc-panstwo-islamskie-ktorego.html#do_w=46&do_v=723&do_st=RS&do_sid=1014&do_a=1014&s=BoxNewsImg7&do_upid=723_ti&do_utid=29465410&do_uvid=1676458240348
o2.pl	15.02.2023	https://www.o2.pl/sport/to-zasluga-ronaldo-nie-do-wiary-co-wymyslili-arabowie-6866828705528448a
wp.pl	15.02.2023	https://turystyka.wp.pl/najbardziej-zwariowany-pomysl-swiate-takie-rzeczy-tylko-w-dubaju-6866834701167200a
wp.pl	16.02.2023	https://wiadomosci.wp.pl/swiety-z-deskorolka-bronil-ludzi-przed-isis-bedzie-kanonizowany-6867130165459584a
wp.pl	17.02.2023	https://wiadomosci.wp.pl/lider-isis-zginal-w-syrii-amerykanscy-zolnierze-ranni-6867633858792064a
onet.pl	18.02.2023	https://podroze.onet.pl/ciekawe/dzielne-dziewczyny-z-karabinami-postrach-panstwa-islamskiego/lx10bx3
fronda.pl	19.02.2023	https://www.frona.pl/a/Stalo-sie-W-Abu-Zabi-ukonczono-budowe-Domu-Rodziny-Abrahamowej,211677.html?fbclid=IwAR2e-PhAZSNapZVSLGhMrorAlayY37ROIEDqac9Rt8z1jsfdEhpXFO39OVY
gazeta.pl	19.02.2023	https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114881,29479738,izrael-przeprowadzil-nocny-atak-rakietowy-na-stolice-syrii.html#s=BoxOpMT
pch24.pl	19.02.2023	https://pch24.pl/skandal-stal-sie-faktem-dom-rodziny-abrahamowej-w-abu-zabi-zostal-ukonczony/?fbclid=IwAR35L5ilXHkYyJAHdWcF1Dfv_usdW2k7sG_IOvUt_FWFzUw6gle0nkr2NcU
spidersweb.pl	19.02.2023	https://spidersweb.pl/2023/02/mukaab-rijad.html
onet.pl	20.02.2023	https://podroze.onet.pl/polka-poznala-swojego-ojca-po-22-latach-zabrali-mnie-do-seks-shopu/e15neb0
wp.pl	20.02.2023	https://wiadomosci.wp.pl/izrael-uderzyl-serce-rezimu-w-stolicy-syrii-zginelo-15-osob-6868476024732288a
wp.pl	20.02.2023	https://teleshop.wp.pl/uciekla-do-isis-teraz-zaluje-kalifat-zrujnowal-mi-zycie-6867955760519776a
interia.pl	21.02.2023	https://wydarzenia.interia.pl/zagranica/news-iranska-fundacja-nagrodzila-mezczyzn-ktory-zaatakowal-salma,nld,6611165
onet.pl	22.02.2023	https://www.onet.pl/informacje/onetiwiadomosci/5-latka-z-ranami-klutymi-znaleziona-w-berlinie-dziecko-ma-polskie-korzenie/qjk6w8p,79cfc278
polishexpress.co.uk	23.02.2023	https://www.polishexpress.co.uk/shamima-begum
wp.pl	23.02.2023	https://www.o2.pl/informacje/13-latek-uratowany-z-oboazu-dzihadystow-mowi-co-robily-mu-kobiety-isis-6869590639700608a
wp.pl	27.02.2023	https://tech.wp.pl/amerykanski-lowca-terrorystow-stracony-rozbil-sie-w-afryce,6871037567916640a
gazetaprawna.pl	28.02.2023	https://serwisy.gazetaprawna.pl/energetyka/artykuly/8668538,import-ropa-produkty-ropopochodne-luka-po-rosji-arabowie.html?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter

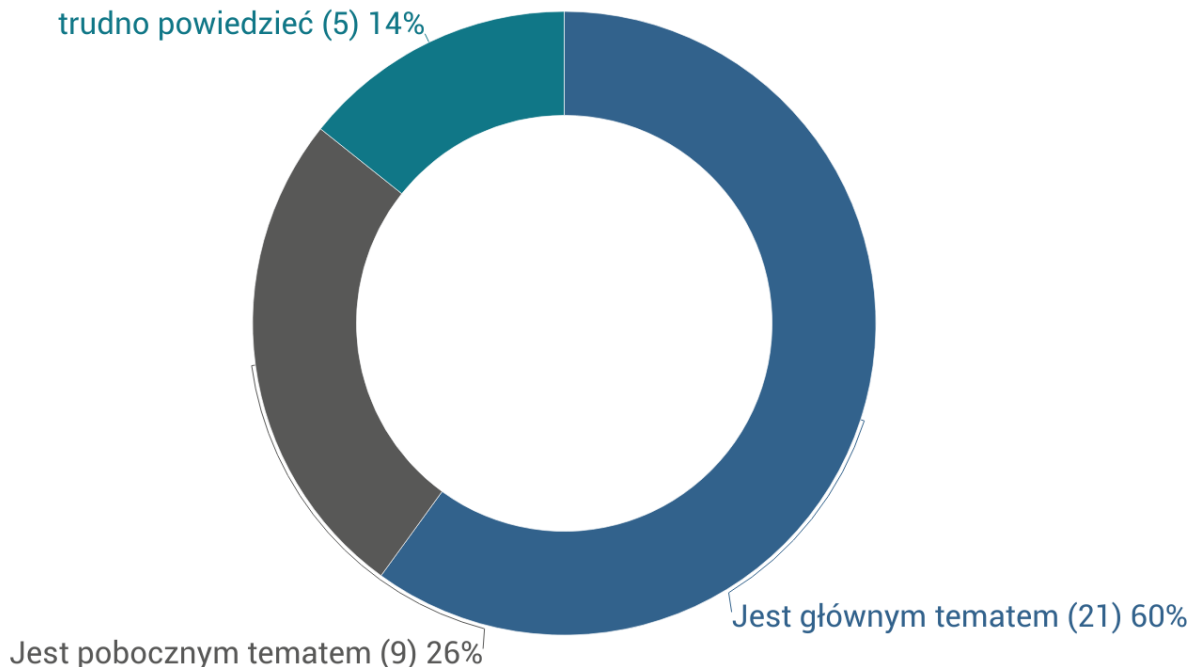
TEMATYKA BADANYCH MATERIAŁÓW

ISLAM JAKO TEMAT MATERIAŁU MEDIALNEGO

Poddane analizie materiały medialne przebadano pod względem ogólnej tematykacji artykułów. W 60 proc. zbadanych materiałów medialnych islam (oraz tematyka związana z muzułmanami, muzułmankami i/lub osobami pochodzenia arabskiego) był ich głównym tematem, co oznacza, że w większości dotyczył tej właśnie tematyki. Natomiast 26 proc. stanowiły przekazy, w których islam był tematem pobocznym, a więc pojawiał się przy okazji omawiania innych tematów.

Wykres 1. Islam jako temat materiału medialnego – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne (N=35).

W pięciu materiałach z tego badanego miesiąca napotkano trudności w przypisaniu go do jednej z tych dwóch grup lub udział interesującej badawczo tematyki był marginalny. Takie materiały zakwalifikowano jako „Trudno powiedzieć”, a były to:

- Świąty z deskorolką. Bronił ludzi przed ISIS, będzie kanonizowany (wiadomosci.wp.pl, 16.02.2023), w którym pada określenie: „Wystąpił odważnie przeciwko groźnym islamskim terrorystom, którzy biegali z dwunastocalowymi nożami i atakowali przechodniów”;
- 5-latka zamordowana w parku w Berlinie. Dziecko ma polskie korzenie (onet.pl, 22.02.2023), w którym „Domniemany sprawca jest narodowości niemiecko-tureckiej”;
- Stało się. W Abu Zabi ukończono budowę „Domu Rodziny Abrahamowej” (fronda.pl, 16.02.2023), który informował o zakończeniu budowy „Domu Rodziny Abrahamowej” w stolicy Zjednoczonych Emiratów Arabskich;
- Gigantyczny sześcian w Rijadzie. A w jego wnętrzu wieżowiec (spidersweb.pl, 19.02.2023), mówiący o imponujących budynkach i pomysłach architektonicznych państw arabskich;
- Polka podbija świat w Dubaju! Pełni jedną z najważniejszych ról w branży (przegladSPORTOWY.onet.pl, 13.02.2023) przytacza historię Polki menedżerki w Światowej Federacji Tenisa Stołowego w Dubaju.

FORMA WYSTĘPOWANIA ISLAMU JAKO TEMATU MATERIAŁU MEDIALNEGO

Opisując formę występowania islamu jako tematu głównego badanego materiału, wyodrębniono cztery kategorie:

- „Zaprezentowana została historia konkretnej osoby/osób wyznania muzułmańskiego lub/i pochodzenia arabskiego”;
- „Islam jest omawiany jako religia/kultura”;
- „Omawiane jest potencjalne zagrożenie terrorystyczne ze strony krajów islamu i wyznawców islamu”;
- „Omawiane jest jakieś bieżące wydarzenie z udziałem osób pochodzenia arabskiego/muzułmanów”.

Były to najczęstsze tematy, które ujawniały główne tendencje opisywania islamu i badanych grup przez media w Polsce. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inna forma (wpisz jaka)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego wpisania formy.

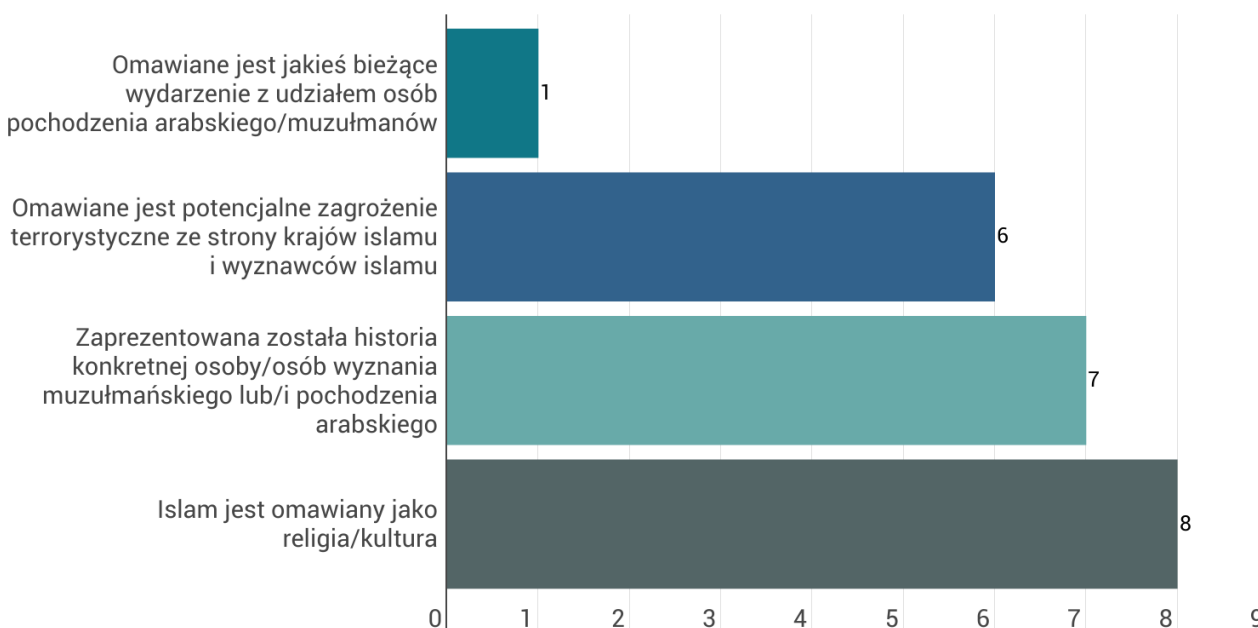
W ten sposób 21 materiały, których główny temat związany był z islamem i społecznością arabską przyporządkowano 32 razy (materiały mogły zawierać więcej niż jedną formę) do

FORMA WYSTĘPOWANIA ISLAMU JAKO TEMATU MATERIAŁU MEDIALNEGO

czterech kategorii, co oznacza, że część zbadanych materiałów dotyczyła dwóch lub trzech różnych tematów jednocześnie.

Wykres 2. Forma występowania islamu jako tematu materiału medialnego – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne.

Większość zbadanych artykułów omawiając jakieś bieżące wydarzenie z udziałem osób pochodzenia arabskiego i/lub muzułmanów (11 materiałów), poruszała także wątki z trzech pozostałych kategorii: Islam w kontekście religii/kultury (8 materiałów), Zaprezentowanie historii konkretnej osoby/osób wyznania muzułmańskiego lub/i pochodzenia arabskiego (7 materiałów) czy omawianie potencjalnego zagrożenia terrorystycznego ze strony krajów islamu i wyznawców islamu (6 materiałów).

Wiele z tych materiałów dotyczyło relacjonowania bieżących wydarzeń z udziałem osób pochodzenia arabskiego i/lub muzułmanów m.in. w materiałach:

- Organizacja Stop Islamizacji Norwegii chciała spalić Koran przed ambasadą Turcji. Policja nie zezwoliła (pap.pl, 02.02.2023);
- Irańska fundacja nagrodziła mężczyznę, który zaatakował Salmana Rushdiego (wydarzenia.interia.pl, 21.02.2023);

Źródło: opracowanie własne.

- Skandal stał się faktem... „Dom Rodziny Abrahamowej” w Abu Zabi został ukończony (pch24.pl, 19.02.2023);
- “Gdzie są nasze podatki?”. Ocalały z trzęsienia ziemi uderza w tureckie władze (finanse.wp.pl, 08.02.2023);
- Ropa z Rosji: Lukę po eksporcie do Europy wypełnią Arabowie (serwisy.gazetaprawna.pl, 28.02.2023).

Wśród zaprezentowanych historii konkretnej osoby/osób wyznania muzułmańskiego lub/i pochodzenia arabskiego znalazły się m.in. artykuły: Shamima Begum nie odzyska brytyjskiego obywatelstwa – żona bojownika ISIS przegrała apelację (polishexpress.co.uk, 23.02.2023), Angelina Jolie wspiera ofiary ataków islamskich terrorystów. Wróciła do Iraku (film.interia.pl, 02.02.2023) oraz Irański reżyser Jafar Panahi rozpoczął w areszcie strajk głodowy (film.interia.pl, 02.02.2023).

W kontekście potencjalnego zagrożenia terrorystycznego ze strony krajów islamu i wyznawców islamu pojawiły się następujące artykuły:

- Dzielne dziewczyny z karabinami, postrach Państwa Islamskiego (podroze.onet.pl, 18.02.2023);
- Jako 15-latka uciekła do ISIS. Dziś błaga o możliwość powrotu (teleshop.wp.pl, 20.02.2023);
- 13-latek uratowany z obozu dżihadystów. Mówi, co robiły mu kobiety ISIS (o2.pl, 23.02.2023);
- Akcja USA i Syrii. Nie żyje przywódca ISIS (wiadomosci.wp.pl, 17.02.2023);
- Izrael przeprowadził nocny atak raketowy na stolicę Syrii. Co najmniej kilka osób nie żyje (wiadomosci.gazeta.pl, 19.02.2023);
- Amerykański łowca terrorystów stracony. Rozbił się w Afryce (tech.wp.pl, 28.02.2023).

O kontekście religijno-kulturowym mówiły Polki związane z islamem w materiałach: Jak zachować się w meczecie? Polka zdradza szczegóły (turystyka.wp.pl, 02.02.2023), “Hidżab jest częścią mojej tożsamości” – wyznaje Basia, polska muzułmanka (podroze.onet.pl, 02.02.2023), Julia jest w połowie Palestynką. Kulturę swojego ojca poznała po 22 latach (podroze.onet.pl, 20.02.2023) i pośrednio – Polka była “arabską” stewardesą. “Flirt lub coś więcej to norma” [Fragment książki] (podroze.onet.pl, 01.02.2023).

Innymi artykułami o takiej tematyce były m.in. Imigranci islamizują Polki. Fala “nawróceń” na Allaha. o związkach Polek z muzułmanami (salon24.pl, 08.02.2023), Rewolucja, której miało nie być. Państwo islamskie, którego też miało nie być dotyczące irańskiej rewolucji z 1978 – 1979 roku (wiadomosci.gazeta.pl, 15.02.2023) czy Dni relatywizmu o Tygodniu Modlitw o Jedność Chrześcijan w Kościele katolickim (dorzeczy.pl, 12.02.2023).

INNY GŁÓWNY TEMAT ANALIZOWANEGO MATERIAŁU

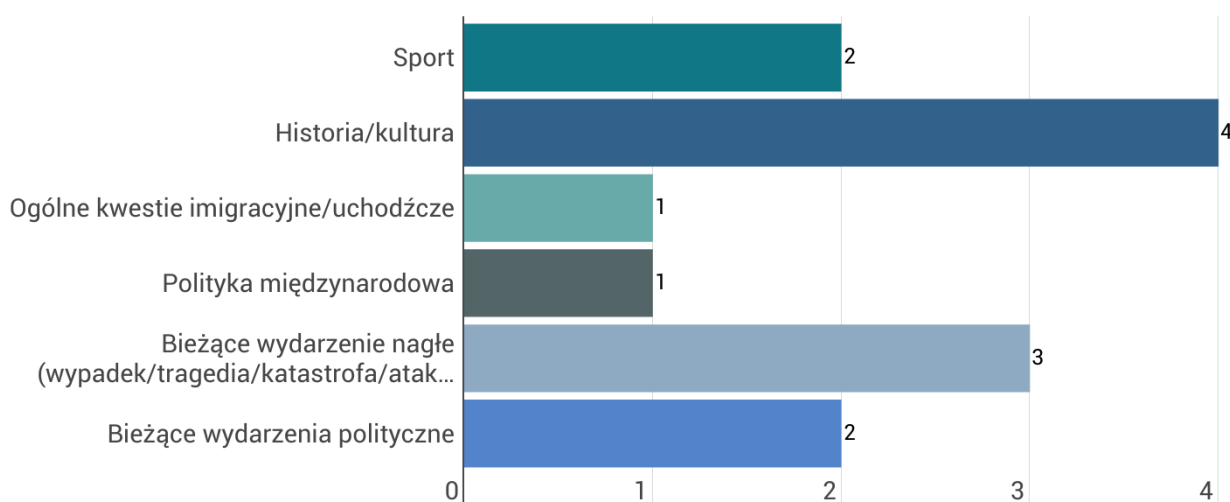
Jeśli islam stanowił temat poboczny materiału, to określano kategorię tematu głównego spośród niżej wymienionych:

- Bieżące wydarzenia polityczne;
- Kryzys przy granicy z Białorusią;
- Bieżące wydarzenie nagłe (wypadek/tragedia/katastrofa/atak terrorystyczny, itp.);
- Historia/kultura;
- Religie;
- Polityka międzynarodowa;
- Ogólne kwestie imigracyjne/uchodźcze.

Były to najczęstsze grupy tematyczne, przy których opisywano islam, muzułmanów/-ki i osoby pochodzenia arabskiego. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inne tematy (wpisz jakie)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego określenia tematu.

W ten sposób 9 materiałów, których poboczny temat związany był z islamem i społecznością arabską przyporządkowano 13 razy (materiały mogły zawierać więcej niż jedną formę) do sześciu unikatowych kategorii.

Wykres 3. Inne główne tematy badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne.

W lutym 2023 tematyka badanych materiałów o charakterze pobocznym w stosunku do islamu lub muzułmanów i/lub osób pochodzenia arabskiego była zróżnicowana. O bieżących wydarzeniach (nagłych i/lub politycznych) pisały artykuły takie, jak:

- Spalenie Koranu w Szwecji zlecił człowiek Putina (trybuna.info, 02.02.2023);
- Śmiercionośny atak Izraela na wiernego sojusznika Rosji (wiadomosci.wp.pl, 20.02.2023);
- Strażak o piekle na Ziemi. Widział, co się stało po śmiercionośnej eksplozji. Mówi, że "powrót jest gorszy niż wejście do działań" (fakt.pl, 07.02.2023);
- Szukali schronienia na Wyspach. Mają zarzuty w związku ze zgwałceniem koleżanki (wydarzenia.interia.pl, 13.02.2023).

Artykułami, które nieco przybliżyły historię i kulturę były: Najbardziej zwariowany pomysł świata. Takie rzeczy tylko w Dubaju (turystyka.wp.pl, 15.02.2023), Gigantyczna księga w Dubaju. Oto matka wszystkich bibliotek (turystyka.wp.pl, 04.02.2023) oraz Jak uratować religię i wiarę. 7 zasad rozdziału Państwa i Kościoła [ESEJ] (wiadomosci.onet.pl, 02.02.2023).

Z kolei materiał *To zasługa Ronaldo? Nie do wiary, co wymyślili Arabowie* (o2.pl, 15.02.2023) poruszał kwestie Cristiana Ronaldo w klubie Al-Nassr, który zaangażował się w pomoc drużynie żeńskiej, która została mistrzem kraju w pierwszym sezonie po utworzeniu ligi. Drugi sportowy materiał *"Irański Hulk" zawalczy w FAME MMA? Jest komentarz włodarza* (16.02.2023) mówił o ewentualnym angażu zawodnika Sajada Gharibiego, zwanego „irański Hulkiem”, do organizacji FAME MMA.

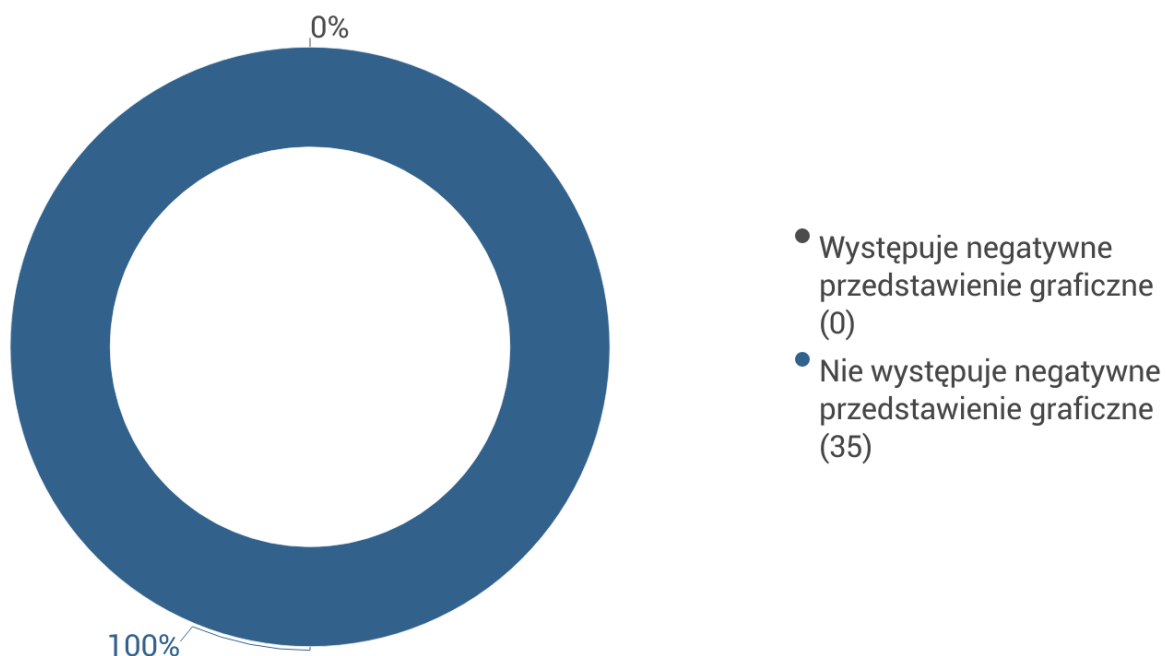
ISLAM W NEGATYWNYCH PRZEDSTAWIENIACH GRAFICZNYCH

Analizując „czy w materiale pojawiają się jakiegokolwiek obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające przedstawienia graficzne islamu, muzułmanów czy osób pochodzenia arabskiego”, odpowiedź twierdząca nie wystąpiła żadnym materiale.

Pod uwagę brano zdjęcia, grafiki, rysunki, gif-y, filmiki i odwołania do nich w mediach społecznościowych, itp., którymi dany materiał został opatrzony. W przypadku wychwycenia takiej medialnej nieprawidłowości zbierano materiał wizualny, opisywano sytuację dlaczego było to obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające, a także określano wobec kogo ją zastosowano.

Wykres 4. Islam w negatywnych przedstawieniach graficznych – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne (N=35).

ISLAM W NEGATYWNYCH SŁOWNYCH OKREŚLENIACH

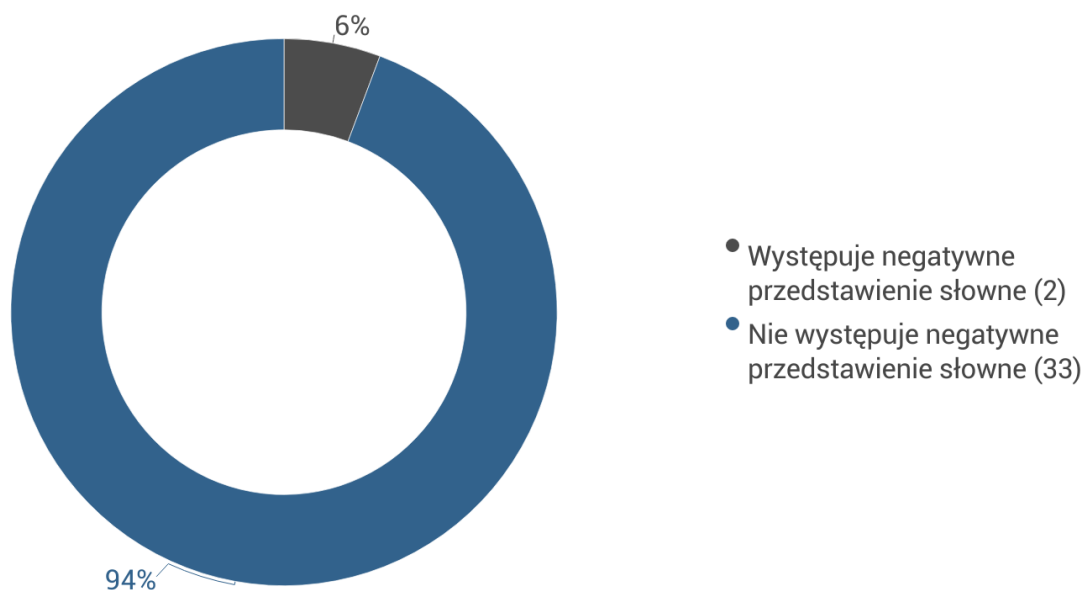

Przy analizie tego zagadnienia brano pod uwagę słowne sformułowania, którymi dany materiał został opatrzony (w tytułach, śródtytułach, leadach czy korpusie artykułu). W przypadku wychwycenia takiej medialnej nieprawidłowości opisywano sytuację, dlaczego było to obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające oraz określano wobec kogo/czego ją zastosowano:

- Konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Islamu jako całości;
- Kraju arabskiego/islamskiego;
- Konkretnego podmiotu (firmy, organizacji, instytucji, meczetu itp.) arabskiego/muzułmańskiego.

Były to najczęstsze osoby/podmioty, wobec których ujawniały główne tendencje opisywania islamu i badanych grup przez media w Polsce. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inne (wpisz jakie:)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego wpisania formy.

Wykres 5. Islam w negatywnych słownych określeniach – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne (N=35).

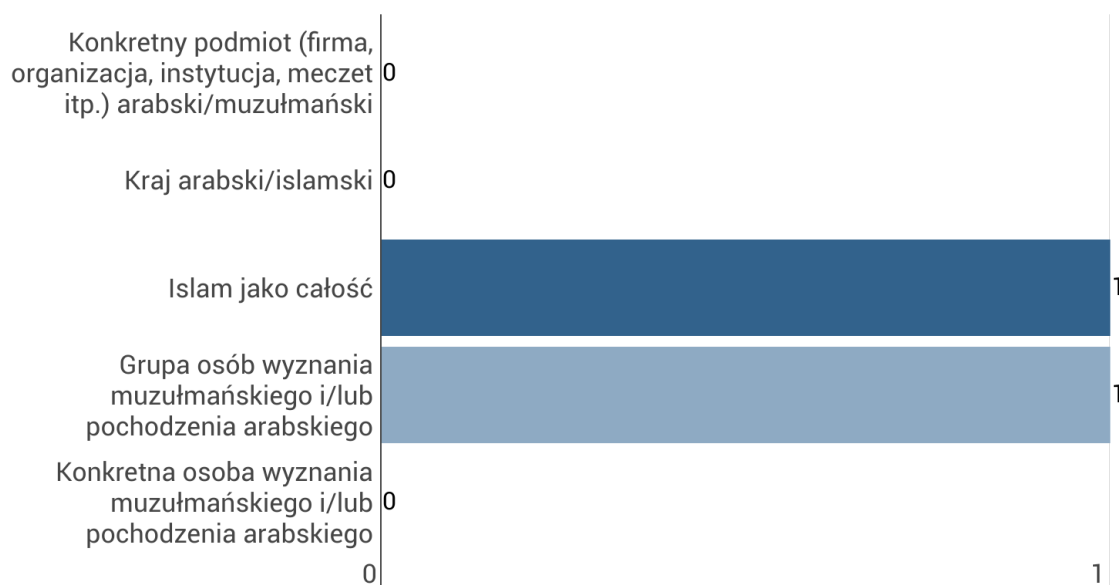
ISLAM W NEGATYWNYCH SŁOWNYCH OKREŚLENIACH

Analizując „czy w materiale pojawiają się jakiegokolwiek obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające słowne określenia wobec islamu, muzułmanów czy osób pochodzenia arabskiego”, odpowiedź twierdząca wystąpiła w dwóch z badanych materiałów (6 proc.).

Negatywne przedstawienia wystąpiły dorzeczy.pl oraz podroze.onet.pl. W obu tych materiałach islam był tematem głównym o prezentujących islam omawiany jako religia/kultura.

Słowne negatywne określenia pojawiły się wobec islamu jako całości oraz raz wobec grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego.

Wykres 6. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne.

Pierwszym z takich materiałów był *Dni relatywizmu* (dorzeczy.pl, 12.02.2023), który zawierał następujący lead:

„W Kościele katolickim w Polsce odbywały się wydarzenia ekumeniczne i dialogiczne. W tym krótkim czasie zdążono: zaprzeczyć prawdzie o Kościele jako nowym Ludzie Bożym, który zastąpił Izrael; umniejszyć wyjątkowość Kościoła jako Mistycznego Ciała Chrystusa; przedstawić w fałszywym świetle islam jako nieledwie „alternatywną” drogę do Boga”.

Określenie islamu jako „nieledwie »alternatywną« drogę do Boga” nie jest w niniejszym materiale użyte w celu uproszczenia, uogólnienia czy generalizacji. Zostało użyte w kontekście piętnowania takiego określenia, wyjaśniając kontekst jego użycia i nieporadność takiego sformułowania.

Z kolei materiał Polka była “arabską” stewardesą. “Flirt lub coś więcej to norma” [Fragment książki] (podroze.onet.pl, 01.02.2023), mówiący o powieści Marcina Margielewskiego Była arabską stewardesą, zawiera w leadzie szkodliwy i generalizujący fragment sugerujący, że wszyscy arabscy mężczyźni chcą tylko wykorzystywać kobiety:

„Seria tajemniczych samobójstw, sekrety z przeszłości i honorowe zemsty rządzą światem mężczyzn, dla których kobiety są tylko narzędziem do zaspokajania wyuzdanych żądz”.

NEGATYWNE NASTAWIANIE ODBIORCY WZGLĘDEM ISLAMU

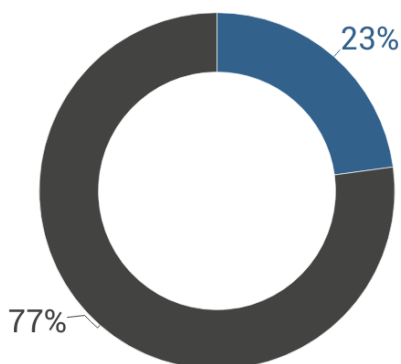
Analizując „czy w materiale pojawiają się jakiegokolwiek słowne określenia/sformułowania islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego, które mogą negatywnie nastawiać odbiorcę względem tej grupy”, odpowiedź twierdząca wystąpiła w 8 materiałach, co stanowiło 23 proc. badanych materiałów.

Pod uwagę brano słowne sformułowania, którymi dany materiał został opatrzony (w tytułach, śródtytułach, leadach czy korpusie artykułu). W przypadku wychwycenia takiej medialnej nieprawidłowości cytowano określenie/sformułowanie słowne, które może negatywnie nastawiać oraz opisywano sytuację, dlaczego nastawiało ono negatywnie. Określano również wobec kogo/ czego ją zastosowano:

- Konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Islamu jako całości;
- Kraju arabskiego/islamskiego;
- Konkretnego podmiotu (firmy, organizacji, instytucji, meczetu itp.) arabskiego/ muzułmańskiego.

Były to najczęstsze osoby/podmioty, wobec których ujawniały główne tendencje opisywania islamu i badanych grup przez media w Polsce. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inne (wpisz jakie:)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego wpisania formy.

Wykres 7. Islam w negatywnych słownych określeniach nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

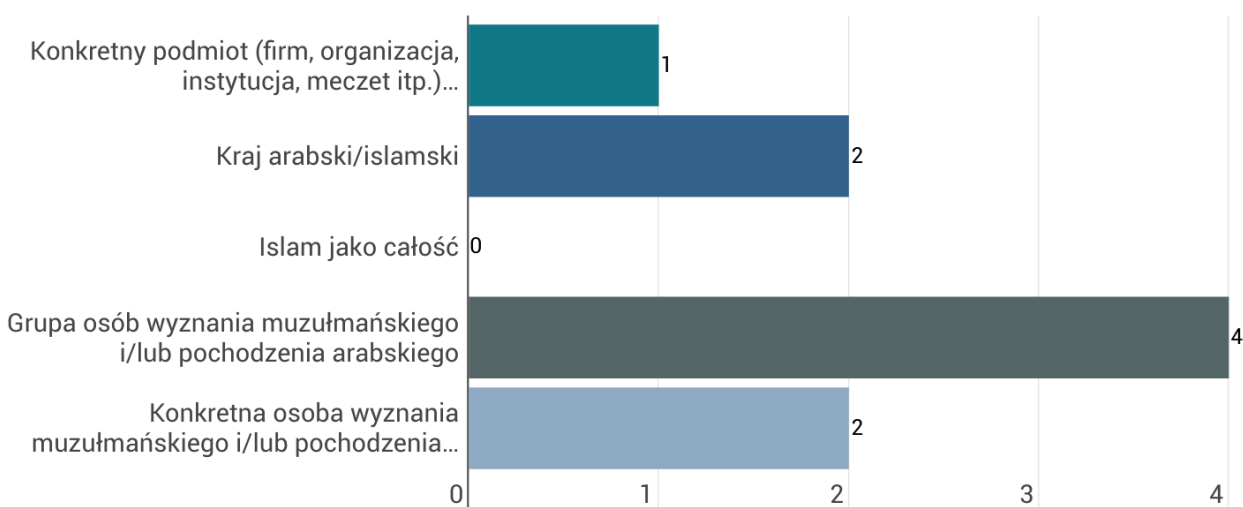
- Występuje negatywne przedstawienie słowne nastawiające przeciwko tej grupie (8)
- Nie występuje negatywne przedstawienie słowne nastawiające przeciwko tej grupie (27)

Źródło: opracowanie własne (N=35).

NEGATYWNE NASTAWIENIE ODBIORCY WZGLĘDEM ISLAMU

Negatywne przedstawienia wystąpiły w sześciu różnych tytułach medialnych: 3 razy na wp.pl (ze stron: wiadomosci.wp.pl, finanse.wp.pl, teleshov.wp.pl) i po jednym razie na portalach: wiadomosci.gazeta.pl, wydarzenia.interia.pl, o2.pl, podroze.onet.pl, salon24.pl. W jednym z nich islam był tematem pobocznym oraz w jednym został określony jako „Trudno powiedzieć”. W pozostałych sześciu materiałach islam był tematem głównym materiału.

Wykres 8. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne.

Negatywne określenia słowne nastawiające przeciwko badanej grupie odnotowano 9 razy w czterech różnorodnych kategoriach (niektóre materiały odnosiły się do 2 lub 3 kategorii). W najwyższym stopniu dotyczyły one grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego (4 razy) oraz Kraju arabskiego/islamskiego (2 razy), Konkretniej osoby wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego (2 razy).

Na kolejnej stronie zamieszczono tabelę, która przytacza określenia/sformułowania, które mogą negatywnie nastawiać oraz opis zauważonego problemu (Tabela 2).

NEGATYWNE NASTAWIENIE ODBIORCY WZGLĘDEM ISLAMU

Tabela 2. Spis negatywnych określeń, nastawiających przeciwko badanej grupie

Tytuł medialny i data	Określenie/sformułowanie słowne (cytat)	Wobec kogo/czego je zastosowano?	Opis kontekstu określenia/sformułowania
wiadomosci.gazeta.pl (15.02.2023)	[...] wiadomości z Iranu, gdzie pod sztandarami walki o prawa kobiet wybuchają protesty przeciw autokratycznemu religijnemu reżimowi, który brutalnie je tłumi.	Kraju arabskiego/ islamskiego	Najważniejszymi elementami jakie bezpośrednio wywołują złe skojarzenia, to użycie określeń: autokratyczny i reżim. Zestawienie religii z autorytarnymi rządami działa na niekorzyść wizerunku islamu, jednak walka społeczeństwa o prawa kobiet nastawia odbiorcę pozytywnie względem Iranek.
wiadomosci.interia.pl (13.02.2023)	Według nieoficjalnych informacji atak miał przeprowadzić jeden z Afgańczyków, a pozostali trzymali ofiarę i przypatrywali się zajściu. Napastnicy dotarli do Wielkiej Brytanii przez kanał La Manche na niewielkiej łodzi jako migranci.	Konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego/ pochodzenia arabskiego	W materiale podkreślane jest, że to migranci zaatakowali i zgwałcili kobietę, co może prowadzić do ułóżsamienia tych chłopców z wszystkimi imigrantami i wpływać na poczucie zagrożenia.
o2.pl (23.02.2023)	Nastolatkwie relacjonowali, że są regularnie gwałceni przez grupę kobiet związanych z Państwem Islamskim. [...] Do tej pory udało się ustalić, że ofiarami gwałtów było co najmniej dziesięcioro nastolatków. Ich oprawczyźnie uzasadniały wykorzystywanie chłopców chęcią zajścia w ciążę i urodzenia jak największej liczby synów, którzy w przyszłości zostaną kolejnymi bojownikami Państwa Islamskiego. [...] chłopcy byli wykorzystywani nawet przez osiem kobiet w ciągu kilku dni. Jeden z nich zasłabł, gdy zmuszono go do zażycia środka na potencję.	Grupy osób wyznania muzułmańskiego/ pochodzenia arabskiego	Mimo, że informacje zostały przytoczone w sposób dość neutralny, to takie jednostkowe sytuacje w jednoznaczny sposób budują negatywny wizerunek muzułmanów, muzułmanek i islamu.
podroze.onet.pl (01.02.2023)	przyspieszony niesprawiedliwy proces grupowy nie miał nic wspólnego z uczciwym postępowaniem sądowym	Konkretnego podmiotu (firmy, organizacji, instytucji, meczetu, itp.) arabskiego/ muzułmańskiego	Określenia nieprawidłowości w działaniu instytucji publicznych w Iranie.
salon24.pl (08.02.2023)	W zasadzie głównie samotni mężczyźni przyjeżdżający do Polski, często proszą Polki o zapoznanie z jakimikolwiek kobietami. W ten sposób pantoflowo niczym do sekty wciągane są następne polskie kobiety.	Grupy osób wyznania muzułmańskiego/ pochodzenia arabskiego	Relacje z muzułmańskimi mężczyznami są porównane w artykule do indoktrynacji w sekcie.
finanse.wp.pl (08.02.2023)	Tysiące budynków zawaliło się, obnażając niechlujną konstrukcję, która wyznaczyła boom budowlany w Turcji i kąpiąc z "uodpornienia na trzęsienia ziemi" oraz z przepisów, którymi miano się kierować przy konstrukcji nowych tureckich budynków" [...] Wydaje się, że wpływy ze specjalnych "podatków od trzęsienia ziemi" zostały sprzeniewierzone. Z pewnością rząd nie ma za wiele do pokazania. Korupcja i przede wszystkim bliskie powiązania między rządem a zaprzyjaźnionymi firmami budowlanymi oznaczają, że regulacje zostały w dużej mierze zignorowane"	Kraju arabskiego/ islamskiego	Rząd Turcji w obliczu trzęsienia ziemi (prawdopodobnie) sprzeniewierzył środki finansowe w wysokości ok. 4,6 mld dolarów, gromadzone z podatków od 1999 roku na zapobieganie katastrofom i rozwój służb ratowniczych. Negatywne działanie jednego rządu muzułmańskiego, rzutuje negatywnie na pozostałe, nawet jeśli dzieje się tak tylko pośrednio.

NEGATYWNE NASTAWIENIE ODBIORCY WZGLĘDEM ISLAMU

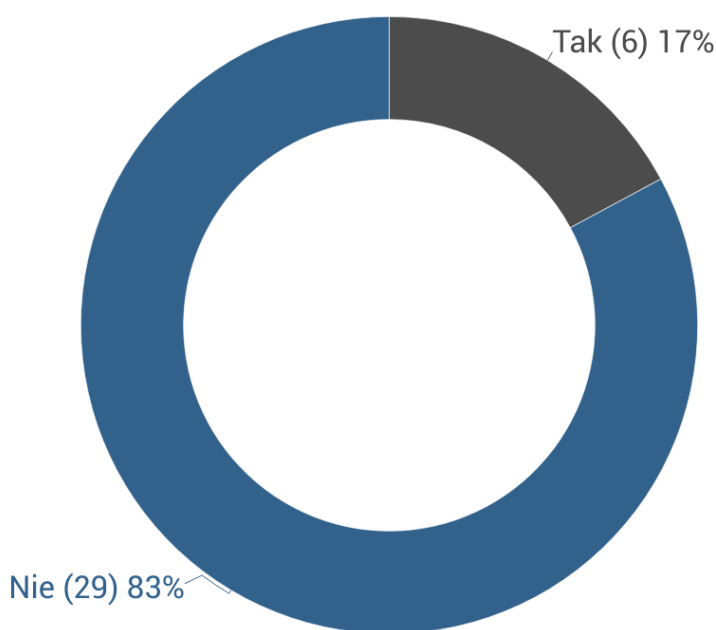
Tytuł medialny i data	Określenie/sformułowanie słowne (cytat)	Wobec kogo/czego je zastosowano?	Opis kontekstu określenia/sformułowania
wiadomosci.wp.pl (16.02.2023)	[...] droga do beatyfikacji dla Ignacio Echeverrii, 39-letniego prawnika, który zginął zasztyletowany przez jednego z napastników ISIS, którzy dokonali zamachu 3 czerwca 2017 roku na London Bridge i Borough Market w Londynie. [...] Wystąpił odważnie przeciwko groźnym islamskim terrorystom, którzy biegali z dwunastocalowymi nożami i atakowali przechodniów. [...] Rzucił swój rower i ruszył z deskorolką na jednego z agresorów, atakującego nożem kobietę. Odwaga kosztowała go życie - dostał nożem dwa śmiertelne ciosy w plecy, ale w tym czasie kilku przechodniów zdołało uciec i uniknąć ran. [...] W zamachu, dokonanym przez Khurama Butta, Rachida Redouane'a i Youssefa Zaghbę, którzy w wjechali furgonetką w pieszych idących London Bridge, a następnie atakowali ludzi nożami, zginęło osiem osób, a 48 zostało rannych.	Grupy osób wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	Obrazowo i dokładnie przedstawiono w jaki sposób muzułmanie z ISIS dokonali zamachu w 2017 roku w Londynie. Podkreślane w materiale szczegóły (poprzez mnogość przymiotników), zwracają z jednej strony na odwagę Ignacio, a z drugiej strony działają na niekorzyść wszystkich muzułmanów. Takie sytuacje wpływają na utwierdzenie ciągu skojarzeniowego, w którym muzułmanie są postrzegani jako terroryści.
teleshow.wp.pl (20.02.2023)	[...] 23-letnia kobieta zaprzecza, że kiedykolwiek pomagała w produkcji pasów samobójczych albo w rekrutacji kolejnych brytyjskich nastolatk, aby skłonić je do przyjazdu do Kalifatu.	Konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	Zaprzeczenie o braku produkcji pasów służących do ataków samobójczych lub nakłaniania nastolatk do przyjazdu na tereny należące do ISIS, pośrednio wskazuje, że takie praktyki miały jednak miejsce. Odbiorca otrzymuje kolejną historię wpisującą się schemat utożsamiania islamu z niebezpiecznymi praktykami i zamachami terrorystycznymi.
teleshow.wp.pl (20.02.2023)	[...] nie była też nigdy świadkiem brutalnych egzekucji publicznych, w których specjalizował się Kalifat. Przyznaje jednak, że widziała w koszach odcięte głowy.	Konkretnego podmiotu (firmy, organizacji, instytucji, meczetu, itp.) arabskiego/muzułmańskiego	Fragmenty pokazujące działania ISIS wobec nastolatki, która została przez nich zmanipulowana (wg. jej własnego stwierdzenia) oraz pozbawiona kilku lat swojego życia. Tak opisywane Państwo Islamskie zawsze będzie budzić jednoznaczne złe skojarzenia wobec muzułmanów, a odbiorca otrzymuje kolejną informację, która nastawi go negatywnie do całej społeczności.

ZMIANA NASTAWIENIA ODBIORCY

W przypadku 6 materiałów (17 proc.) można dostrzec skonstruowanie materiału medialnego w taki sposób, który może zmienić nastawienie odbiorców. We wszystkich badanych materiałach islam był głównym tematem materiału, gdzie głównie omawiano jakieś bieżące wydarzenie z udziałem osób pochodzenia arabskiego i/lub muzułmanów lub/oraz zaprezentowana została historia konkretnej osoby/osób wyznania muzułmańskiego lub/i pochodzenia arabskiego.

Wykres 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy po zapoznaniu się z materiałem nastawienie odbiorcy względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego może się zmienić?

Źródło: opracowanie własne (N=35).

Artykuł *Imigranci islamizują Polki. Fala "nawróceń" na Allaha*. (salon24.pl, 08.02.2023) ma charakter tendencyjny, stwarza fałszywą narrację o zagrożeniu bezpieczeństwa i praw polskich kobiet poprzez wzrost małżeństw międzykulturowych (z mężczyznami arabskiego pochodzenia) oraz stereotypowy i krzywdzący obraz społeczności muzułmańskiej i/lub pochodzenia arabskiego. Artykuł jest szkodliwy i obraża zarówno muzułmanów, jak i polskie kobiety. Przykładem może być fragment kończący materiał:

„Widać wyraźnie, że Polki często przechodzą na Islam pod wpływem swoich nowych partnerów. Krytykuje to polski politolog pochodzenia tatarskiego Selim Chazbijewicz. Uważa że przejście na islam to w Polsce najczęściej „wynik fascynacji mniej lub bardziej przystojnym Arabem” [5]. Jak widać więc dla samych muzułmanów Polki nie są szczerymi wyznawczyniami. Zobaczmy zatem już wkrótce ile “Spraw dla Reportera” będzie dotyczyło uprowadzenia dzieci z Polski do islamskich krain, gdzie prawo nie stoi już tak jednoznacznie po stronie kobiet jak nad Wisłą”.

Materiał *13-latek uratowany z obozu dżihadystów. Mówi, co robiły mu kobiety ISIS* (o2.pl, 23.02.2023) poruszał temat gwałcenia nieletnich chłopców „przez grupę kobiet związanych z Państwem Islamskim”:

„Ich oprawczynie uzasadniały wykorzystywanie chłopców chęcią zajścia w ciążę i urodzenia jak największej liczby synów, którzy w przyszłości zostaną kolejnymi bojownikami Państwa Islamskiego.”

Mimo, że informacje zostały przytoczone w sposób dość neutralny, to takie jednostkowe sytuacje w jednoznaczny sposób budują negatywny wizerunek muzułmanów, muzułmanek i islamu. Potwierdzają bowiem u odbiorców stereotypy (m.in. o barbarzyńskim postępowaniu, o wykorzystywaniu kobiet i dzieci), które budzą strach wobec islamu oraz jego wyznawców.

Zagrożenia ze strony arabskich imigrantów może obawiać się również odbiorca materiału *Szukali schronienia na Wyspach. Mają zarzuty w związku ze zgwałceniem koleżanki* (wydarzenia.interia.pl, 13.02.2023). Silne skojarzenie migrantów, którzy gwałcą i atakują kobiety zaznaczone jest już w leadzie materiału:

„Czterech chłopców zostało aresztowanych w związku z domniemanym zgwałceniem 15-letniej dziewczynki w brytyjskiej szkole - podaje “The Sun”. Według nieoficjalnych informacji atak miał przeprowadzić jeden z Afgańczyków, a pozostali trzymali ofiarę i przypatrywali się zajściu. Napastnicy dotarli do Wielkiej Brytanii przez kanał La Manche na niewielkiej łodzi jako migranci”.

Dość ambiwalentny przekaz ma materiał *Stało się. W Abu Zabi ukończono budowę „Domu Rodziny Abrahamowej”* (fronda.pl, 19.02.2023). Z jednej strony artykuł krótko informuje o zbudowaniu kompleksu świątynnego „Dom Rodziny Abrahamowej” w Abu Zabi (Zjednoczone Emiraty Arabskie), w której wydzielono miejsce na modlitwę wyznawców trzech religii abrahamowych, co próbuje pokazać pokojowe współistnienie żydów, muzułmanów i chrześcijan. Z drugiej jednak strony, materiał kończy się jednostronną opinią ze strony katolickich krytyków, co może wpłynąć na negatywny odbiór takiego pomysłu:

„Katolicy krytycy inicjatywy wskazują z kolei, że połączenie trzech świątyń tworzy wrażenie, jakoby wszystkie trzy religie monoteistyczne w równym stopniu prowadziły człowieka do zbawienia. W tym kontekście przypominają przygotowaną przez Kongregację

Nauki Wiary pod kierunkiem kard. Józefa Ratzingera Deklarację Dominus Iesus, w której przestrzegano przez praktykami mogącymi „rzucić cień” na prawdę o jedyności zbawczej Jezusa Chrystusa”.

Artykuł *Rewolucja, której miało nie być. Państwo islamskie, którego też miało nie być* (wiadomosci.gazeta.pl, 15.02.2023) poszerza perspektywę irańskiej rewolucji z 1978–1979. Dzięki temu odbiorcy łatwiej zrozumieć uporządkować współczesne wydarzenia na tle historycznym. Materiał może negatywnie nastawić odbiorcę do władzy w Iranie, lecz jednocześnie być może także pozytywnie w stosunku do jego obywateli walczących równość i lepsze warunki życia:

„Rewolucja w latach 1978/79 nie była więc jakimś zrywem religijnym w obronie islamu, przeciw narzucanej przez szacha laicyzacji i zachodnim normom. Była powszechnym zrywem przeciwko nierównościom społecznym, pogarszającej się jakości życia oraz endemicznej korupcji, której symbolem było niezwykle wystawne życie szacha i jego rodziny”.

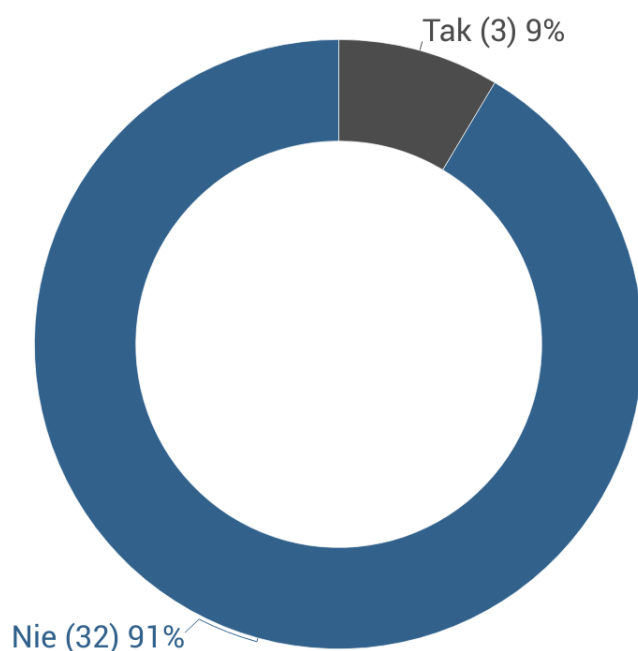
Jedynie ostatni materiał należy wskazać jako taki, który mógłby w pozytywny sposób przyczynić się do zmiany stosunku odbiorcy względem islamu i muzułmanów. *“Hidżab jest częścią mojej tożsamości” – wyznaje Basia, polska muzułmanka* (podroze.onet.pl, 02.02.2023) jest wywiadem z Polką, która poślubiła Marokańczyka (i przyjęła islam). W jego trakcie opowiada o wartościach, zwyczajach i kulturze życia zgodnego ze swoją nową wiarą. Subiektywne, choć wartościowe źródło informacji, pozwalające lepiej poznać i zrozumieć muzułmanów, muzułmanki i zwyczaje kultury islamu.

DOBRE PRAKTYKI

W 3 przypadkach (9 proc. materiałów) odnotowano zastosowanie dobrych praktyk względem opisu islamu, muzułmanów/-ek czy osób pochodzenia arabskiego. Każdy z tych materiałów pochodził z innego portalu: fakt.pl, podroze.onet.pl, turystyka.wp.pl. W dwójce materiałów islam był głównym tematem, a w jednym pozostałym – pobocznym, mówiącym o bieżącym wydarzeniu nagłym.

Wykres 10. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy w materiale można znaleźć jakieś dobre praktyki opisu względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego?

Źródło: opracowanie własne (N=35).

Pierwszy z materiałów *Jak zachować się w meczecie? Polka zdradza szczegóły* (turystyka.wp.pl, 02.02.2023) odpowiada na podstawowe pytania, które może sobie zadawać odbiorca niemający styczności z kulturą islamską, takie jak: czy można zwiedzić meczet, jak zachować się w meczecie, jak ubrać się do meczetu. Zachęca się również do odwiedzenia meczetów w Polsce przez wzgląd na muzułmańską gościnność:

„W meczecie pamiętaj, że jesteś gościem i takiego też traktowania możesz się spodziewać. Twoja obecność zdecydowanie nikomu nie będzie wadzić, a często spotka się wręcz z entuzjazmem. Muzułmanie w Polsce tak często spotykają się z niechęcią, że doceniają każdą osobę traktującą ich z otwartością i chcącą poznać ich perspektywę”.

Przybliżając kulturę, łatwiej jest odbiorcy zrozumieć jej niektóre zasady. Informacje podawane są w sposób przystępny, normalizujący wiedzę o krajach islamskich/arabskich, uwrażliwiający na szacunek do modlących się w meczecie. Materiał zdecydowanie należy wyróżnić za stosowanie dobrych praktyk względem opisu islamu.

Drugi materiał *“Hidżab jest częścią mojej tożsamości” – wyznaje Basia, polska muzułmanka* (podroze.onet.pl, 02.02.2023) jest wywiadem z Polką, która wyszła za Marokańczyka i wyznaje islam. Artykuł w przystępny sposób normalizuje wyobrażenia o muzułmanach, muzułmankach i islamie. Skrótowo przedstawiono zasady życia zgodnego z wiarą oraz omówiono ich praktyczne zastosowanie w realiach codziennego życia w Polsce.

Trzeci materiał *Strażak o piekle na Ziemi. Widział, co się stało po śmiercionośnej eksplozji. Mówi, że “powrót jest gorszy niż wejście do działa”* (fakt.pl, 07.02.2023) dotyczy pomocy polskich ratowników w misji ratunkowej po trzęsieniu ziemi w Turcji. Jeden ze strażaków opowiadając o szczegółach poprzedniej swojej misji po potężnym wybuchu saletry amonowej w portowym magazynie w Bejrucie, podkreślił zaskakującą zgodę w życiu różnych religii obok siebie:

„Na przykład pozytywnie zaskoczyło mnie to, że wielokulturowość Bejrutu — trzy główne wiary, osiemnaście odłamów — współistnieje ze sobą. Wąską uliczką są oddzielone meczet i kościół. Kobieta w burce idzie obok pani uprawiającej jogging. Spotkaliśmy bardzo miłych ludzi, bardzo przychylnych”.

Takie sformułowania pomagają normalizować wzajemny szacunek między kulturalnymi i religijnymi różnicami.

SPIS TABEL I WYKRESÓW

Tabela 1. Spis zbadanych materiałów w lutym 2023

Tabela 2. Spis negatywnych określeń, nastawiających przeciwko badanej grupie

Wykres 1. Islam jako temat materiału medialnego – rozkład badanych materiałów

Wykres 2. Forma występowania islamu jako tematu materiału medialnego – rozkład badanych materiałów

Wykres 3. Inne główne tematy badanych materiałów

Wykres 4. Islam w negatywnych przedstawieniach graficznych – rozkład badanych materiałów

Wykres 5. Islam w negatywnych słownych określeniach – rozkład badanych materiałów

Wykres 6. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń – rozkład badanych materiałów

Wykres 7. Islam w negatywnych słownych określeniach nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

Wykres 8. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

Wykres 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy po zapoznaniu się z materiałem nastawienie odbiorcy względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego może się zmienić?

Wykres 10. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy w materiale można znaleźć jakieś dobre praktyki opisu względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego?

Publikacja została wydana jedynie w wersji cyfrowej do pobrania w PDF

ISBN 978-83-67941-08-2

